

Hoofdregeel

Pieter Wisse

Onlangs ben ik tijdens verschillende bijeenkomsten enkele malen aangesproken op zgn business rules. Heeft Metapatroon daarvoor een voorziening? Zo ja, hoe precies?

Ik beken dat ik beantwoording tot dusver heb proberen te ontlopen. Ooit, toen de aanduiding business rule – ik gebruik hier verder zo veel mogelijk de Nederlandstalige aanduiding bedrijfsregel – in de mode raakte, vond ik dat voorstanders onwerkelijke, want absolute pretenties ermee hadden. Ook later hield ik de stellige indruk, dat er een simplistische veronderstelling aan ten grondslag ligt. Zo van, met predicatenlogica laten zich uitputtend basale verhoudingen beschrijven, waarna overige verhoudingen allemaal kunnen worden afgeleid. Daar geloof ik dus niets van. Naar aanleiding van bedrijfsregels schets ik een alternatief paradigma.

Wat wordt zoal onder een bedrijfsregel verstaan? Ter oriëntatie raadpleegde ik *Wikipedia*. Er is inderdaad een Engelstalig lemma **business rule** (geraadpleegd op 27 maart 2017). Nogal tautologisch luidt het daar, dat het gaat om

a rule that defines or constrains some aspect of business[.]

Maar moet allereerst juist bedrijf al niet als aspect opgevat zijn? Zo nee, gaat het om bedrijfs-als- ding, of om bedrijf-als-proces, zeg ook maar bedrijfsvoering, of om allebei door elkaar? Trouwens, waarin verschilt een bedrijf van wat dan ook, dat aparte benoeming van veronderstelde regels ervoor/-van rechtvaardigt? Als bedrijf van alles en nog wat kan zijn, wat heeft verbijzondering volgens bedrijf feitelijk voor zin? Dan zijn het gewoon regels, nietwaar? Het antwoord op de voorlaatste vraag kan ik wel verzinnen. Opdracht voor een ‘systeem’ geeft iemand vrijwel altijd in een organisatorische hoedanigheid. Als functionaris kan z/hij over besteding volgens een budget beschikken. Wat levert de investering op? De kwalificatie volgens bedrijf is stellig bedoeld om de schijn te wekken, dat het met de aanpak sowieso goed zit.

Vooruit, om welke aspecten gaat het met zulke regels? Nog steeds volgens genoemd lemma, [they] are intended to assert business structure or to control or influence the behavior of the business[, i.e., they] describe the operations, definitions and constraints that apply to an organization.

Wat in dat lemma ook verder ònuitgesproken blijft, zijn zgn axioma’s. De werkelijkheid is geacht te bestaan uit gedragsmatig zelfstandige objecten (lees ook: atomaire eenheden).

Daaruit volgt welke verschillende soorten regels er – moeten – zijn.

Het begint naar verluidt met – regels voor – identificering van relevante objecten. Dan volgen – regels voor – relaties tussen die objecten: structuur. Pas daarna volgen – regels voor – gedrag van/door de eerder geïdentificeerde objecten, via vastgestelde relaties eventueel onder invloed van – gedrag door – andere objecten. Tja, zachtjes uitgedrukt, daar wordt het volgens de impliciete axioma’s met/voor regels lastig. Het paradigma van zgn logisch atomisme is immers niet – de aanduiding is al duidelijk genoeg – berekend op wisselwerking (lees ook: onderlinge afhankelijkheid, ofwel interdependentie). In elk geval is het idee, dat een object slechts kan, mag en ook doet, want volgens ‘zijn’ gedragsregels expliciet is aangegeven. Ik merk op, dat de aanduiding beperking (Engels: constraint) daarvoor dan precies verkeerd is. Want blijkbaar mag enz. een òngeregeld object helemaal niets. Met een regel is een object daarentegen gedrag toegestaan, zij het gespecificeerd. Daarvoor lijkt mij in het Engels de term affordance wèl passend. Oh ja, volgens regels van een vierde soort laat zich verdere kennis afleiden van wat volgens de eerder genoemde soorten vastgelegd is. Dat vind ik opnieuw

vooral als structuur klinken, en daartoe dwingt logisch atomisme als het ware. Over hoe dat praktisch werkt met dergelijke verschillende soorten bedrijfsregels geeft genoemd Wikipedia-lemma geen – enkel – uitsluitel.

H. Kilov heeft met *Business Specifications, The Key to Successful Software Engineering* (Prentice Hall, 1999) een boek geschreven waarvan de hoofdtekst begint op pagina 1 en eindigt op pagina 297. Er is een index toegevoegd. Daarin staat **business rules** als trefwoord. De verwijzing is naar pagina's ... 1-297. De allereerste zin van Kilov luidt inderdaad, dat [t]his book is about precise specification of business rules.[p. 1]

Het belang ziet Kilov in, eveneens reeds nogal tautologisch,

[the] need to create applications that do precisely what the business needs them to do, i.e. that supports business rules as defined by business domain experts.[p. 1]

Zoals hij met zijn titel al aangeeft, stelt Kilov **business specifications** gelijk aan **business rules**. Hij haalt een ISO-definitie aan door te verklaren dat een bedrijfsregel

is a proposition about business things, relationships between them and operations applied to them[. p. 19]

Daar is logisch atomisme weer ...

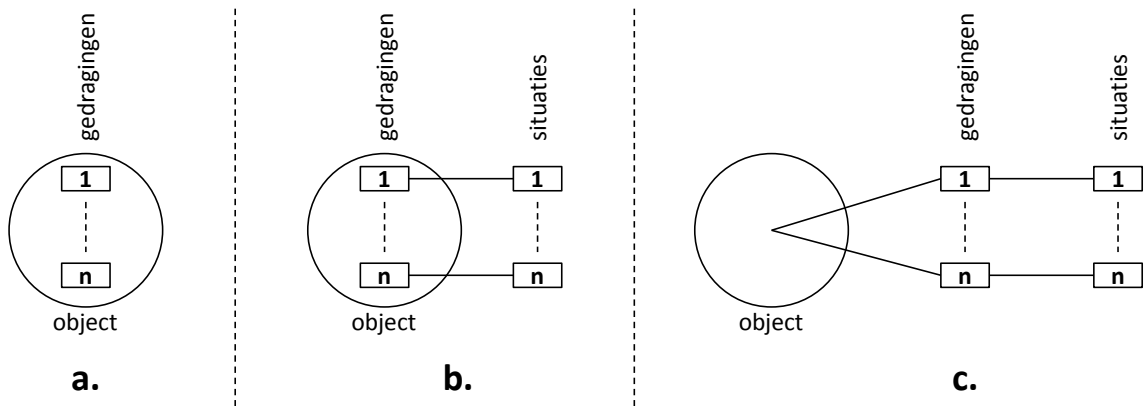
Er gaat onverminderd grote verleiding van die axioma's uit. Het idee is ook geruststellend. Zodra we basale eenheden maar geduid hebben. Oh ja, netzo basale relaties ertussen mogen we natuurlijk niet vergeten. Maar dan weten we feitelijk ook meteen alles. Wat willen we nog méér?! Niets, natuurlijk, omdat we zo alles al weten. Filosofen als Leibniz en Hegel bezweken onder die valse verleiding, of deden alsof ... Onder modernere noemers als logisch positivisme en formele logica houdt simplisme hardnekkig stand, met aanhoudend averechtse infrastructuur voor informatieverkeer van dien.

Metapatroon kent géén bedrijfsregels op z'n logisch atomistisch. Uiteraard gelden er óók voor modellering volgens Metapatroon axioma's en zo door naar regels. Maar die zijn kwalitatief dus anders, en de zinloze verbijzondering tot bedrijf vervalst. Dat is zelfs geboden, omdat Metapatroon algemener mikt op facilitering van informatieverkeer. Daarvoor zit beperking tot een enkel bedrijf, wat dat ook is, slechts ernstig in de weg.

Met Metapatroon gaat het niet zozeer om identificering van objecten. (Pas) nodig en voldoende fijnmazig draait het om identificering van eenduidig gedrag. Wat als zodanig telt, volgt uit het doel waarvoor het middel wordt ontworpen enz.

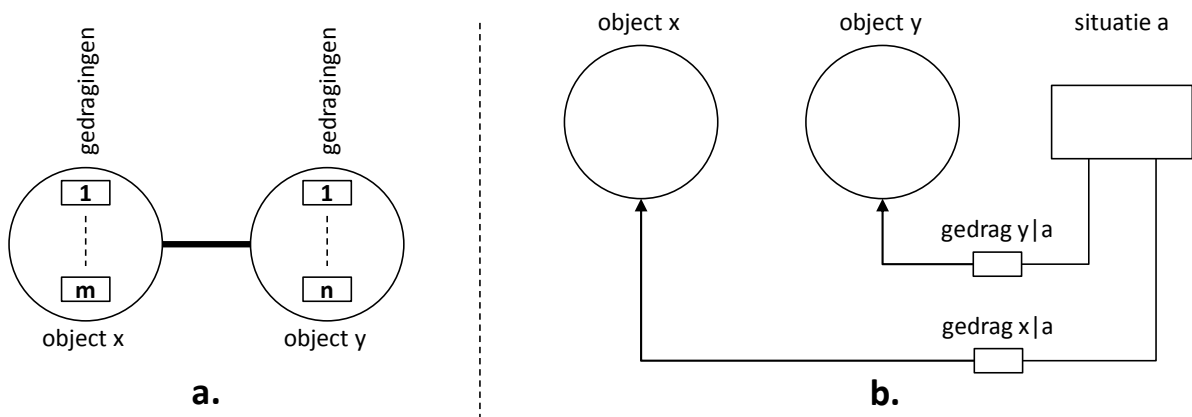
Volgens logisch atomisme 'bevat' een atoom-annex-object in zijn, zeg maar, apartheid compleet zijn gedragingen. Nu kunnen verschillende gedragingen door hetzelfde object onderling tegenstrijdig lijken. Iedereen kan dat voor zichzelf nagaan. Meestal vriendelijk, soms boos, enzovoort. Met slechts het ene object als referentiepunt is het echter onmogelijk om relevant gedrag eenduidig te duiden c.q. bepalen. Metapatroon doet er daarom een – soort – referentiepunt bij: situatie. Nota bene, dat is precies waaróm Metapatroon géén logisch atomisme betreft.

Toch uitgaande van een object, stel dat er het aantal van n verschillende gedragingen (lees ook: eigenschappen) mee zijn te identificeren. In figuur 1.a staat geschetst hoe dat volgens logisch atomisme gedacht wordt. In figuur 1.b is met elke gedraging tevens een dienovereenkomstige situatie geïdentificeerd. Dat roept de vraag op, of het gedrag in kwestie van het object dan wel van de situatie is. Dat is echter nog een vergaand logisch-atomistische vraag. Voor metapatroon luidt de aanname: van de één noch van de ander. Er geldt daarentegen steeds een afzonderlijk geïdentificeerde samenloop, zie figuur 1.c. Voor uitgebreide documentatie verwijs ik naar [Metapatroon, handboek stelselmatig informatieverkeer](#).

figuur 1

Hier gaat het om toelichting op wat telt als regel. De regel met Metapatroon mikt specifiek op identificatie van een (bedrijfs)object, met volgens een andere regel pas daarbinnen eventueel variabel gedrag. Voor Metapatroon volstaat daarom een enkele regel. Die betreft identificatie van gedrag als – nota bene méér vliegen in één klap resp. door één regel – samenloop van object en situatie. Op die manier worden – dus – ook relaties tussen objecten behandeld. Hoe dat logisch-atomistisch toegaat, toont figuur 2.a. Om welke gedraging(en) van beide objecten in kwestie voor hun relatie precies gaat, is daarmee nog onbepaald. Dat vergt toevoeging van zgn constraints. Maar hoe? Volgens het situationisme van Metapatroon bestaat er überhaupt géén directe relatie tussen complete objecten. Qua gedrag zijn er immers geen complete objecten. Volgens Metapatroon kunnen verschillende objecten elk samenlopen met dezelfde situatie. Zij vertonen door elk hun eigen samenloop dienovereenkomstig eigen gedrag. Dat verdisconteert volgens nog steeds die ene regel wat volgens bedrijfsregels à la logisch atomisme nog aparte constraints – moeten – zijn.

figuur 2

Ook de vierde logisch-atomistische regel valt onder de ene Metapatroonregel voor gedragsverbijzondering. Beter gezegd, volgens Metapatroon kunnen er onmogelijk regels worden opgesteld voor algemeen geldige afleidingen. Daarentegen moet er altijd (!) op omstandigheden (lees ook: situatie, context) worden gelet. En die situatie wordt dan erkend als expliciete factor voor desbetreffende samenloop.

De afwijzing van alwetendheid via afleidingen betreft passende bescheidenheid. Op de inmiddels reële verkeersschaal die met digitale technologieën gefaciliteerd wordt, is een model van betekenisvariëteit nooit uitputtend. En in veranderlijke werkelijkheid kan het ook nooit definitief zijn. Daarom is wellicht de zwaarste eis aan een geschikte modelleermethode dat modellen – en daardoor wat volgens zulke modellen werkt – optimaal

onderhoudbaar zijn. Aan die eis voldoet Metapatroon door gedrag als maat te hanteren. Wat relevante samenlo(o)p(en) niet treft, kan allemaal ongemoeid blijven resp. dóórlopen.

Ik besluit met verwijzing naar een modelleervoorbeeld. Tijdens één van de gesprekken waarop ik in de aanhef doelde, lichtte ik een conceptueel model toe dat volgens Metapatroon is opgesteld. Dat is een verkeersprofiel voor passende variëteit in rechtspraak (28 november 2014). Daarin is actor verbijzonderd tot o.a. rechter-als-stantie en rechter-als-persoon. Dat onderscheid is nodig, bijvoorbeeld, omdat een rechter persoonlijk kan worden gewraakt, terwijl de rechtbank waar de zaak in kwestie dient gelijk blijft.

Toen kwam de vraag, hoe dat concreet met een business rule valt uit te drukken.

Moet dat dan één exemplaar van een regel zijn? Op z'n logisch-atomistisch heb ik hoe dan ook geen antwoord op die vraag. Wat is bedoelde wraking van een rechter eigenlijk? Op haar beurt geldt wraking eveneens als een gerechtelijke procedure. Nee, daar is dus niet slechts een enkele regel voor. Maar wacht eens even? Dat model gáát toch juist allang over zulke procedures! Als het goed is, doet het onderwerp er ... procedureel niets toe, dus zou ook wraking moeten passen. Inderdaad, via vonnis kan als figuur een actor geïdentificeerd zijn, en zo is de cirkel rond (en, met hartelijk dank voor de terechte toetsvraag, voldoet ook daarvoor het bestaande model reeds; mocht voor procedures overigens blijken dat materiële variëteit wel degelijk speelt, dan zijn prompt dienovereenkomstige verbijzonderingen uiteraard geboden).